

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: Det Ny Testamentes Christendom!

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "Det Ny Testamentes Christendom!", i Grundtvig, N. F. S.: *Grundtvigs værker*, Faculty of Arts, Aarhus University. Onlineudgave fra Grundtvigs Værker: https://tekster.kb.dk/text/gv-1856_1136-txt-shoot-idm107.pdf (tilgået 29. april 2024)

Anvendt udgave: Grundtvigs værker

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Du kan kopiere, ændre, distribuere og fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.

[Læs CC0-erklæringen](#)

Det Ny Testamentes Christendom!

(N. F. S. Grundtvig).

Vi veed alle, at ved det "*Ny Testamente*" mener man i daglig Tale hverken mere eller mindre end de *Christnes egen hellige Skrift*, til Forskjel fra *den hellige Skrift*, som egentlig er *Jødernes*, og fik hos de *Christne* Navn af det "*Gamle Testamente*," men da "*Testamente*" hos os er et *fremmed Ord*, og som ovenikøbet fra *Romer-Retten* er gaaet over i vort *Lovsprog* til kun at betegne en *Afdøds sidste, vidnesfaste Villie*, saa veed kun meget faa iblandt os, *hvad den Bog-Titel*, vi har givet de *Christnes hellige Skrift*, egentlig har at *betyde*. Dette kunde nu ogsaa omtrent være ligegyldigt, naar den samme *Benævnelse* ikke brugtes om *andet end Bogen*, men nu gaaer det med *Benævnelsen "det Ny Testamente"* ligesom det gaaer med *Benævnelsen "Kirke"*, at vi, af *Skrøbelighed* eller dog af andre løse Grunde, er kommet til at give to grundforskjellige Ting *eens Benævnelse*, hvad altid foraarsager nogen *Forvirring*, og kan, naar uforstandige eller listige Personer komme til at føre det store Ord, foranledige en grændseløs *Forvirring*.

2ldet man saaledes med et fremmed Ord gav hele den *Christne Menighed* og vore *Søndags-Huse* med deres *Huusholdere eens Benævnelse* og kaldte begge Dele "*Kirke*," da fordunkledes derved selv den ærligste og forstandigste Tale om disse i sig selv himmelvidt forskjellige Ting, og naar listige *Præster* og *Paver* vilde sætte sig selv i *Herrens Sted* og sætte det *Udvendige* over det *Indvendige*, da havde de i *Talens Dunkelhed* og *Tankens Tusmørke* dertil den ønskeligste *Leilighed*.

Ligedan gik det, da man gav hele *Christendommen* og *Søndags-Bogen* med de *Skriftkloge* eens *Benævnelse*, og kaldte begge Dele "*det Ny Testamente*," da fordunklede man ogsaa selv den ærligste og forstandigste Tale om disse i sig selv himmelvidt forskjellige Ting med eens *Benævnelse*, og naar indbildske og ærgjerrige *Skolemestere* og *Skriftkloge* vilde sætte sig selv i *Aandens* og *Boglæsning i Troens Sted*, da havde de i *Talens Tvetydighed* og *Meningens Tvivlsomhed* dertil det ønskeligste *Paaskud*.

Sagen forholder sig for *Resten* saaledes, at det *Græske Ord* »*Diatheke*«, som paa *Latin* er oversat »*testamentum*« *betyder baade hvad vi kalder en Pagt* og hvad vi kalder et *Testamente*, saa at hele *Christendommen* godt paa *Græsk* kan kaldes »*kaine diatheke*« *den ny Pagt*, men ikke paa *Latin* »*novum Testamentum*« *eller paa halv Dansk og halv Latin: det ny Testamente*, og desuagtet har vi baade i vor *Bibel-Oversættelse* og i *Herrens Tiltale* ved den hellige *Nadver* brugt *Benævnelsen "det Ny Testamente"* til *Christendommen* i det 3hele, ligesaavel som vi bruger den *Benævnelse* til *Apostel-Skriften*, og derfor kan de *Uvidende* og de *Trædske* meget let sammenblande begge Dele, ved at sige: det *Ny Testamente*, det, og det alene er jo *Christendommen*, og dermed mene *Bogen*, saa at det *Ny Testamentes Kalk* bliver *Bogstavens Kalk* og det *Ny Testamentes Embedsmænd* bliver *Bogstavens Embedsmænd*, skiøndt *Apostelen* udtrykkelig skriver, at han ved dem ingenlunde forstaaer *Bogstavens* men netop i *Modsætning Aandens Embedsmænd*.

Medens det derfor i sig selv kunde være ligegyldigt, enten vi kaldte *Apostel-Skriften* det *Ny Testamente* eller vi sagde "*den ny Bog*" eller den *ny Pagts Bog*, saa har det givet *Anledning* til en farlig *Forvirring*, at vi gav den *Bog* samme *Benævnelse* som *Christendommen* med *Aand* og *Liv*, saa man ved et *tildækket Ordspil* kunde sætte *Bogstavens i Aandens* og et *skrevet Testamente* i den *levende Aftales* og *Pagts Sted*, saa naar det nu rædsomt udviklede *Forhold* skal opredes, da maae vi begynde med at sige reent ud: den *ny Pagt* mellem *Vorherre* og os, det er *Daabs-Pagten*, som skal oprettes med alle dem, der efter *Vorherres egen Indstiftelse* vil døbes i *den Faders* og *Søns* og *Helligaands Navn*, med hvem de ved *Troes-Bekiendelsen* i deres *Daabs-Pagt* uopløselig forbinder sig, *uden* alt *Hensyn* paa den *Bog*, som man kalder det *Ny Testamente*.

Naar man nu siger, at denne *Paastand* skal være fornærmelig imod *Apostel-Skriften*, da er det aabenbar uden *allermindste Grund*, thi ikke blot 4er det en *Kiends-Gierning*, at den *ny Pagt* ved *Daaben* oprettes og er fra *umindelige Tider* blevet oprettet uden *mindste Hensyn* paa *Apostel-Skriften*, men tillige er det indlysende, at da *Vorherre* og hans *Apostler* indrettede *Daaben* og oprettede den *ny Pagt*, da kunde de umulig tage *Hensyn* til *den Skrift*, som da *ikke* var til, og at vi heller ikke kan det uden at afvige paa egen *Haand* fra *Vorherre* og hans *Apostler* og saaledes forkvæle hans *Pagt* og *Indstiftelse*. Endelig er det saa langt fra, at *Apostel-Skriften* selv skulde udgive sig enten for "*den ny Pagt*" eller for den *christelige Grundvold*, at den tvertimod stadig henviser til et *mundtligt Guds-Ord*, til en *hjertelig Pagt* og en *levende Grundvold*.

Naar man derimod vil gjøre det til *min Paastand*, at fordi *Daabs-Pagten*, *Christendommens Grund-Udtryk*, i *Henseende* til sin *Gyldighed*, er aldeles uafhængig af *Apostel-Skriften*, derfor skulde *Apostel-Skriften* heller ikke have noget med *Daabs-Pagten* at gjøre, enten til dens *Bekræftelse*, *Oplysning* eller *Forklaring*, da tager

man sin egen Paastand og gjør til min, uagtet jeg med al Flid har søgt at vise, at *Apostel-Skriften* heel igiennem *forudsætter* netop *denne* vor *Daabs-Pagt* og *Troes-Bekiendelse*, og bekræfter saaledes deres apostelige Ægthed, ligesom at den samme *Apostel-Skrift* bidrager saa usigelig meget til *Daabs-Pagtens* Oplysning og rette christelige Forklaring, at vi dertil *nu* maa finde den uundværlig.

Siger man endelig, som man nys har sagt, at i saa Fald er der ingen Anledning til Tvist, men al smulig Grund til Enighed mellem alle dem, der *baade* erkjender *Daabs-Pagten* og *Apostel-Skriften* for at høre til det Grund-Christelige, der altid skal bedre forstaaes, men kan aldrig forandres, da er dette netop min Overbeviisning og Paastand fra Begyndelsen, men som man jo hidtil ikke har villet indrømme, og som jo heller ikke maa forhindre mig fra, men skal netop drive mig til at meddele al den Oplysning, jeg kan, om det *sande* og rette Forhold mellem *Daabs-Pagten* og *Apostel-Skriften*, et Forhold, der var blevet saa forrykket, at man ikke blot kaldte *Bogen* hvad *Pagten* er, men gjorde *Bogen*, som *forudsætter* *Pagten*, til *Pagtens Kilde*, og gjorde *Bogen*, som er *Apostlernes Værk* og *Menighedens Eiendom*, til *Apostlernes Kaldsbrev* og *Menighedens Lovbog*.

Skjøndt jeg derfor altid har erklæret og fremdeles erklærer alle dem for mine *Med-Christne*, som *frivillig* indgaaer samme *Daabs-Pagt* som jeg og døber med den samme *Daab*, holder fast ved *Pagten* og skatter *Daaben* som *Gienfødelsens Bad* i *Herrens Aand*, erklærer alle dem for mine *Med-Christne*, hvor urimelige *Tanker* de end kan gjøre sig enten om *Pagtens Oprindelse* eller om *Daabens Indstiftelse*, eller om *Apostel-Skriftens Alder*, *Sikkerhed*, *Kræfter*, *Klarhed* og *Bestemmelse*, saa kan og maa jeg dog hverken for *Herrens* eller for *Menighedens* Skyld fortie, at en *bagvendt* *Tankegang* om den ny *Pagt*, om *Christendommen* og *Christeligheden* i det hele, ikke blot er *uforsvarlig*, og vilde gjøre *Troen* og *Menigheden* værgeløse, men maa øtillige, i samme *Grad*, som den behersker os, gjøre *Troen* og *Haabet døde* og *magtesløse* hos os, saa vi savne *baade* den *gode Samvittighed* og det *Guds Herligheds Haab*, som er *Christendommens evangeliske Tilbud* og skal, efter den ny *Pagt*, være *Daabens Frugt* hos alle de *Troende*. Det *Første*, at *Troen* og *Menigheden* ved den *bagvendte Tankegang* om *Pagten* og *Bogen* blive, *aandeligt talt*, aldeles *uforsvarlige* og *værgeløse*, det har jeg lige fra *Begyndelsen* med *Flid* stræbt at vise, men da jeg ikke kunde eller vilde angribe *Troen* og *Menigheden*, men tvertimod af al *Magt* forsvarede begge; da *Mængden* kun har liden *Følelse* af *aandelige* *Vaaben*, derfor heller ingen *Frygt* for dem; og da vore *Skriftkloge* havde været saa forsigtige at overlade den *verdslige Øvrighed* Forsvaret af *Troen* og *Menigheden* *baade* mod *Paven* og *Tyrken*; saa er det først ganske nylig, man begynder at mærke den *bagvendte Tankegangs* *Uforsvarlighed*. I en saa *aandløs* *Tid*, som den, der enten endnu løber omkap med os eller ligger dog tæt bag os, kiender kun meget *Faa* noget til *Troens aandelige Fristelse* og *Anfægtning* inden i os selv, saa alt hvad *Mængden* da skal ændse, maa *udvortes* komme til *Orde*, og naar da paa den ene Side de *verdslige Love* strængelig forbyde *Papister*, *Baptister* og alle fremmede *Troes-Samfund* at gjøre *Proselyter* eller hverve *Tilhængere* i *Riget*, og paa den anden Side *Troens indfødte Modstandere* ikke vender deres *Vaaben* mod den *bagvendte Tankegang*, men netop ved *Hielp* af den *be kiæmper Troen*, som en gammel, i vore *oplyste* *Tider* *uforsvarlig* *Overtro*, da voxer *Forvirringen* daglig, og de *Fleste*, som endnu holder paa den *Christne Tro*, veed da hverken ud eller ind, opgiver sædvanlig alt *aandeligt Forsvar*, mistænker enhver *Oplysning* og slaar sig til *Ro* med den *Tanke*, at de har dog *igrunden Ret*.

Først nu, da *Papister*, *Baptister*, *Atheister* og *Mormoner* ved *Religions-Friheden* har faaet anderledes *Dristighed* og *Spillerum*, og da en *udmærket Haarkløver*, *forudsættende* *Christendommens muelige Sandhed*, selv i den *allerurimeligste Skikkelse*, reiser *Banner* for hvad han kalder "*det Ny Testamentes Christendom*" og forstaaer derved *udelukkende* *Apostel-Skriften* og *Bogstavens Christendom*, først nu begynder der at komme *Oprør* i *Leiren*, saa alle de, der har nogen *Christen-Tro*, føler *Nødvendigheden* af at forsvare den mod dem, som kiækt *paastaaer*, at vi ingen *Christendom* har eller kan have, og de, der hidtil *rask sammenblandede* eller *forvexlede* *Bogen "det Ny Testamente"* med den *ny Pagt* mellem *Vorherre* og os om en *god Samvittighed* og en *salig Evighed*, de nødes til at indrømme, at deres *Tankegang* har været, om ikke aldeles *bagvendt*, dog *temmelig skiæv*, saa den lader sig ikke længer forsvare.

Haarkløveren siger nemlig til dem: I og jeg er jo enige om, at *det Ny Testamentes Christendom* er den *eneste rette*, og I *paastaaer* jo, at *den Christendom*, I om *Søndagen* prædiker i *Kirkerne*, indprænter eders *Confirmander*, trøster eders *Kirkegængere* og *Skriftbørn* med, giver beskrevet i eders *Bøger*, lader *haandhæve* af den *verdslige Arm* og lader eder besolde for at bevidne, *blever flot med* og faaer *Titler* og *Ordener* for, *det er* og skal være "*det Ny Testamentes Christendom*", men enten kiender I jo slet intet til det *Ny Testamente* og er da *blinde Veiledere*, eller I maae selv vide, at det er *Pokker* ikke *det Ny Testamentes Christendom*, er *soleklart* det *Modsatte*, og saa er I jo, *christelig talt*, *store Gavtyve*. At nu *Haarkløveren* lader, som om han slet ikke kiendte den *christelige Daabs-Pagt* eller de *christelige Saligheds-Midler: Daaben* og *Nadveren*, eller som om det dog var *Biting*, der slet ikke kom i *Betragtning*, hvor *Talen* kun er om *det Ny Testamentes Christendom*, og at han, for at faae hele *Christenheden* til at synes *det Ny Testamentes Christendom modsat*, benytter sig af alle *muelige Skole- Kneb* og *Finter*, som om den *sande Christendom* *umuelig* kan findes, bevidnes og forplantes i en *saakaldt Stats-Kirke*, fordi denne i sin *Heelhed* er et *uchristeligt* *Sammensurium*, og som om alt hvad man kan anføre et *Skriftsprog* imod, var dermed for *Tid* og *Evighed* gjort *uchristeligt*; men ved alt saadant sætter han dog kun den *bagvendte Tankegang* paa *Spidsen* og *gennemfører* den med *ubøielig Strenghed*, saa det bliver hver *Dag* klarere, at vil man ikke nødes til at give *Haarkløveren* *Ret*, da maa man begynde med selv at lade den *bagvendte Tankegang* fare, at *Bogen*

“det Ny Testamente” skulde være den sande *Christendoms* egenlige *Kilde*, *Grundvold* eller *Troes-Regel*, thi dermed staaer og falder Haarkløveren som *Christendoms-Kiender* og *Præste-Piner*, og maa enten giendrive sig selv eller gstaae som *Christendommens* aabenbare *Fiende* og *Fornægter*.

Nu tvivler jeg dog ingenlunde paa, at jo alle de af os, der vil gjælde for *Christne*, endsige da for *Lys* i *Menigheden*, vil finde, det var godt og meget nødvendigt, at vi fik den *Oplysning*, at vi ved *Talen* og *Tvisten* om *vor Christendom*, aldrig skal lade os narre til at begynde med, hvad *Christendom* hverken er begyndt med eller kunde begynde med: den *Bog*, som først blev *skrevet* og *læst* i den *christne Menighed*, men at vi altid begynde med, hvad *Christendommen* er begyndt og maatte begynde med, og som vi godt tør sige, *Apostel-Skriften* ikke blot *forudsætter* men *bevidner*, nemlig den *Christne Troes mundtlige* *Forkyndelse*, *Bekjendelse* og *Beseigling*, saa det ikke bliver et *Spørgsmaal* mellem de *Christne* og denne *Verden*, eller de *Troende* og de *Vantrø*, men kun mellem de *christelige Boglærde* indbyrdes eller mellem dem og *uchristelige Boglærde*, først om vi har en *ægte Apostel-Skrift*, dernæst om dens *Udstrækning* og *nærværende Skikkelse*, og endelig om dens rette *Fortolkning*, dens *Forhold* til den *ny Pagt* og til den *Christne Menighed*, lutter *lærde* og tildeels meget omtvistelige *Spørgsmaal*, hvormed man, efter den *bagvendte Tankegang*, bebyrdede *Menigheden*, og istedenfor med *Skriften* at oplyse og bekræfte *Troen*, vakde og nærrede alle mulige *Tvivl* hos dem, der ikke turde troe paa en enkelt *Skriftklog* eller paa den *verdslige Øvrighed*, som foreskrev hvad der skulde være den sande *Christendom* og rette *Skrift-Fortolkning*.

10Jeg har imidlertid en *anden* og endnu langt vigtigere *Grund* til at oplyse og bekæmpe den *bagvendte Tankegang* om “det Ny Testaments” saakaldte *Christendom*, thi det er *Livs-Grunden*, der vel ikke kan gøres nær saa klar, som *Lys-Grunden*, vi nys omtalde, men som vi dog maa sætte øverst, fordi man kan dog leve taalelig godt i *Tusmørke*, men man dør ligesaa snart ved *Dag* som ved *Nat*, i *Lys* som i *Mørke*. Jeg har derfor ogsaa bestandig lagt *Vægt* paa, at det *ny Liv*, som er *Delagtighed* i *Guds eenbaarne Søn*, *Vorherres Jesu Christi* retfærdige, sande og hellige, evig lykkelige *Menneske-Liv*, den kan kun meddeles os ved et *mundtligt Ord* af *Gud til os*, saa det er kun *luftigt Sværmeri*, naar man indbilder sig at have faaet eller at kunne faae dette *ny, christelige Liv*, enten af *Luften*, som *Vinden blæser* eller *gjennem et Pennestrøg* og en *Bogstavskrift*, eller ved et *Guds Ord*, der ikke tales *til os*, eller ved et *Præste- Ord*, *Pave-Ord* eller *Skolemester-Ord* til os, hvor sandt det end ellers kan være og hvor godt det end ellers lader sig kapitelfæste, saa at, naar *Vorherre Jesus Christus* virkelig skal og vil *frelse* os fra *Døden* og *skjænke os det evige Liv*, da maa han ved sine egne *Indstiftelser* have efterladt sig paa *Jorden* et *mundtligt Guds-Ord til os*, der er “*Aand og Liv*,” kan *frelse* og *saliggjøre* os og kan vise, at *vor Saliggjørelse* er *hans* *Gierning*, hverken *Pavens* eller *vor egen*, idet at *den Aand* og *det Liv*, vi faaer af og ved *hans Munds Ord* til os, aabenbar er *hans Aand* og *Liv*, og ei vore egne eller nogen *Andens*.

11Denne min *Tankegang* om de saakaldte *Indstiftelses-Ord* ved *Daaben* og *Nadveren*, der meddele os *Livet*, ligesom den derfra uadskillelige *Daabs-Pagt* skaber *Lyset* og meddeler os *Aanden*, den falder vistnok endnu selv de fleste *Troende* fremmed, og det følger af min egen *Paastand* om alle *Pennestrøgs* og alle *Bogstavskrifters* *aandelige Død* og *Magtesløshed*, at jeg ikke kan tænke paa med min *Pen* og mine *Bogstaver* at gjøre noget *levende* *Indtryk* paa mine *Læsere*, men naar *Aanden* gjør os til *Skriftkloge*, da lærer han os ligesaa vel hvad *Skrift duer* til som hvad den *ikke duer* til, og da den *duer* til at *pege* paa al *Sandhed*, saa skal jeg ogsaa bruge den til at *pege* paa *Sandheden* om det *mundtlige Guds Ord*, der alene fører den *christelige Aand*, det *christelige Lys* og det *christelige Liv* med sig.

Først skal jeg da bemærke, at *Seendrægtigheden* hos de *Troende* med at tilegne sig *Sandheden* om *Herrens Munds Ord til os* ved *Daaben* og *Nadveren* som *Livs-Kilden*, hvoraf hele vort *levende Forhold* til *Vorherre Jesus Christus*, og i ham til *vor himmelske Fader*, udspringer, den har sin *dybe Grund* først i den *papistiske Forblanding* af *Menneske-Ord* med *Guds-Ord*, og dernæst i den *protestantiske Forblanding* af *Mund* og *Pen*, *Tale* og *Skrift*, baade i *guddommelig* og *menneskelig Henseende*, saa det er et stort *Guds-Under*, naar en saa dybt indgroet *Fordom* med *Rod* oprykkes. Det er derfor slet intet *Under*, at vi hundrede *Gange* kan baade *tale* og *skrive* derom, uden at man engang ret mærker hvad vi mener, 12eller kan forstaae, at vi derved bekæmper ligemeget baade den *papistiske* og den *protestantiske* *Vildfarelse*, skjøndt vi kan gjøre det langt klarere, at *det Guds-Ord*, hvorved *Himmel* og *Jord* blev skabt, *det Guds-Ord*, som var i *Begyndelsen* hos *Gud* og *var Gud*, kunde umuelig selv være eller udledes af en *Bogstav-Skrift*, end vi kan gjøre den *Sandhed*, at *intet Menneske* uden *alene* det *Menneske Jesus Christus*, som er den *eenbaarne Søn*, *Guds-Ordet* i egen *Person*, kan tale et “*Guds-Ord*” i hele sin *Kraft* med *Menneske-Tunge*.

Derimod vil det sikkert hos alle *sandhedskiærlige* og *troende Mennesker* fremme den *Oplysning*, at, *begribeligt* eller *ubegribeligt*, er det nu engang saa i *Herrens Menighed*, at den *levendegjørende Aand* og det *ny Liv* kun meddeles os *gjennem Herrens Munds Ord til os* ved *Daaben* og *Nadveren*, naar vi med al *vor Tale* og *Skrift* om *Guds Rige* stræbe at vække og skærpe *Opmærksomheden* paa de *Aandens Frugter* og *Christendommens Virkninger*, som ene kan bevise, at det ikke er *Blændværk* og *tom Indbildning* med den *egne Aand* og *det ny Liv*, som *Herren* har lovet sine *Troende*, og som vi rose os af at besidde. Alle *sandhedskiærlige* og *troende Mennesker* veed *igrunden* med dem selv og opdage det, saasnart de ret gaae i sig selv, at de er blevet og vil blive ved at være *Christne*, ene og alene *fordi* de troe, at *Vorherre Jesus Christus* kan og vil *skjænke* dem og alle sine *Troende* en virkelig *god Samvittighed* og et sikkert og *levende Saligheds-Haab*, saa de 13kan let overbevise sig selv om, enten det er sandt eller ikke, at vi maa troe paa

Daabs-Pagten og de andre Indstiftelses-Ord ved Daaben og Nadveren som Guds-Ord *til os af Herrens egen Mund*, for at faae Aand og Liv tilfælles med ham, thi kan vi uden det, Syndere, som vi alle er, faae en virkelig *god Samvittighed*, og Dødsdømte, som vi alle er, faae et sikkert og levende *Saligheds-Haab*, da har vi ogsaa Aand og Liv tilfælles med Frelseren, men kan vi ikke faae en saadan "*god Samvittighed*" og et saadant "*Saligheds-Haab*" *uden* ved Troen paa hans *Munds Ord til os*, da nytter det os jo slet ikke, om vi kan gjøre de stærkeste Indvendinger mod denne Troes Forsvarlighed eller optænke andre muelige Maader, hvorpaa vi finde det rimeligere at faae den evige Velsignelse, thi vi gik jo dog ligefuldt Glip ad den virkelig gode Samvittighed og det sikre Saligheds-Haab, som vi søger hos Vorherre *Jesus Christus* og tør ikke vente at finde hos nogen Anden, da vi troer, at kun han har "*det evige Livs Ord*."

Til denne vigtige Prøve: om det er ved hvad man kalder "*det Ny Testamentes Christendom*" eller ved hvad jeg kalder "*Christendommen af Herrens egen Mund*," vi faaer en virkelig god Samvittighed og et sikkert, levende Saligheds-Haab i Vorherres *Jesu Christi* Navn, dertil vilde jeg med disse Linier op fordre alle mine christne Læsere, da jeg er sikker nok paa, at, har de ikke vidst det før, skal de derved opdage, at det ikke var noget Nyt, jeg har hittet paa, men at det er Vorherres *Jesu Christi* egen Saliggjørelses-Orden og 14 Indstiftelse, jeg peger paa og med *Munden*, efter den Naade, som Gud ved sin Helligaand giver, stræber at sætte i Kraft og at gjøre frugtbar til det Guds-Riges Tarv, som er Retfærdighed, Fred og Glæde i den Helligaand!
